

LJUDSKA PRAVA, DEMOKRATIJA I MIR U ERI GLOBALIZACIJE

U ovom tekstu autor tretira tri teorijsko politička problema koji ga intenzivno okupiraju: pre svega ljudska prava, uključujući i pravo na život, su ideologija i politički pokret koji se u eri globalizacije nalazi u ozbiljnoj krizi. „Globalizacija” dovodi do umnožavanja međuljudskih odnosa, zahvaljujući razvoju tehnologije, ubrzanju saobraćajnih sredstava i informatičkoj revoluciji. Druga preokupacija autora je problematizovanje nastojanja da se konzerviraju i odbrane demokratske institucije koje postoje na Zapadu. On smatra da je koncept demokratije uzdrman. Kao što su u prethodnom veku smatrali Veber i Šumpeter, sami pojmovi „predstavljanje”, „suverenitet naroda” i „kolektivni interesi” su prosvetiteljske dogme bez političke sadržine, tako udaljene od kulture naroda. Na zaštitu „demokratije” poziva najrazvijenije društvo koje je najdalje otišlo u tehnološkoj revoluciji, u globalizovanju i svemoći internacionalnih korporacija. Na trećem mestu, autor smatra da se ekonomsko finansijska moć koncentriše u rukama nekoliko supersila i zbog toga je primena međunarodnog prava apsolutno podređena voluntarizmu njihove vojne nadmoći. Međunarodno pravo i njegove institucije su sve više određeni ekonomskim i političkim interesima moćnih, pre svega SAD i njenih evropskih saveznika.

Ključne reči: *ljudska prava, demokratija, mir, pacifizam, globalizacija*

1. LJUDSKA PRAVA: JEDNA ZAPADNA IDEOLOGIJA NA ZALASKU

Glavna teza od koje polazim u ovom tekstu je da istorijski proces koji mi, zapadnjaci, nazivamo „globalizacija” ne ide u prilog uspehu i širenju

* Professore ordinario, Università di Firenze, Centro di Filosofia e del Diritto Internazionale e della Politica Globale; e-mail: zolo@tsd.unifi.it

osnovnih ljudskih prava počevši od prava na život. Pod „globalizacijom“ podrazumevam rastuću ekspanziju društvenih odnosa između ljudskih bića izazvanu tehnološkim razvojem, brzinom saobraćaja i informatičkom revolucijom.¹

Pored toga nameravam da istaknem i to da i očuvanje i zaštita demokratskih institucija koje još uvek postoje na Zapadu, postaju problematični. I najzad, hteo bih da privučem pažnju na jedan još alarmantniji problem: na paralizu međunarodnog prava i međunarodnih institucija pred problemom rata u svetu. Dodajem da je, po mom mišljenju, međunarodno pravo na globalnom nivou sve više uslovljeno političkim i ekonomsko-finanjskim interesima velikih sila počevši od Sjedinjenih Američkih Država.

Godine 1948. tvorci *Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima* proklamovali su da svako ljudsko biće ima pravo na život. Nadali su se da će time zaustaviti nasilje iz prošlosti i zauvek izbrisati tragediju Drugog svetskog rata². Ali ozvaničenje "prava na život" nije postiglo očekivani uspeh. Naročito poslednjih decenija nisu nedostajale pojave kao što su, masakr hiljade vojnika i nevinih civila, sistematsko („tepih“) bombardovanje celih gradova i ubijanje po kratkom postupku osoba smatranih odgovornim za teroristička dela. Po mom mišljenju to je dokaz da proces globalizacije teži da se suprostavi principima potvrđenim *Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima* i ide za tim da poništi sam princip "prava na život".

Univerzalna deklaracija je imala zaslugu što je učinila ljudska prava nedeljivim umesto (ranije) konfuzno rascepanosti na građanska, politička, socijalna prava³. Ali, u isto vreme, ne mogu se prećutati ograničenja tog dokumenta: po meni neprihvatljiv je njegov navodni univerzalizam i u isto vreme tipično zapadni individualizam⁴.

Tokom procesa globalizacije nedovoljnost *Univerzalne deklaracije* postajala je sve očiglednija. Kao što već poodavno pokazuju izveštaji *Amnesty International*-a, razmere kršenja ljudskih prava su sve veće. Ta pojava se tiče velikog broja država, uključujući i sve Zapadne. Organi i

¹ O toj temi možete videti moj rad *Globalizzazione. Una mappa dei problemi*, Roma-Bari, Laterza, 2004.; brazilsko izdanje: *Globalização. Um mapa dos problemas*, Florianópolis, Conceito Editorial, 2010.

² Videti čl. 3 *Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima*: „Svaki pojedinac ima pravo na život, na slobodu i sigurnost svoje ličnosti“.

³ O toj temi možete videti T.H. Marshall, *Citizenship and Social Class and other essays*, Cambridge, Cambridge University Press, 1950.

⁴ Treba istaći neke važne praznine: zaboravljena prava žena, smrtna kazna *de facto* potvrđena, uopšte nema kritike kolonijalizma, nema nikakve naznake o neophodnosti borbe protiv siromaštva ...

agencije zadužene za obezbeđenje poštovanja ljudskih prava – pre svega Savet za ljudska prava Ujedinjenih nacija⁵ – nemaju nikakvu izvršnu moć. Njihove odluke se sistematski ignorišu i odbacuju. Pomislite na zločine koje su Sjedinjene Države izvršile u Abu Graibu, u Bagramu, u Guantanamo, u Fallujau, ne zaboravljajući one koje je Izrael učinio na palestinskoj teritoriji, posebno u Gazi masakrom u razdoblju decembar 2008 - januar 2009. Odgovorni za te zločine bili su zaštićeni od kazne i to su još uvek, zahvaljujući i saučesništvu Međunarodnog krivičnog suda u Hagu. Luigi Ferrajoli je sa autoritetom napisao: "Doba prava je i doba njihovog najgrublje kršenja i najdublje i najnepodnošljivije nejednakosti"⁶.

Dovoljno je nekoliko podataka za dramatičnu potvrdu sumraka "doba prava" u eri globalizacije. Međunarodna organizacija rada izračunala je da tri milijarde ljudi danas žive ispod praga siromaštva, sa dva dolara prihoda dnevno⁷. John Galbraith u predgovoru *Human Development Report-u* Ujedinjenih nacija iz 1998. godine, potkrepio je dokazima da je 20% najbogatijeg dela svetskog stanovništva steklo 86% sve robe i usluga uopšte stvorenih, dok je 20% najsiromašnijih od toga konzumiralo samo 1,3%. Danas, posle otprilike deset godina, ove cifre su se, nažalost, promenile: 20% najbogatijih konzumira 90% proizvoda, dok 20% najsiromašnijih konzumira od toga samo 1%⁸. Pored toga, izračunato je da 40% planetarnog bogastva poseduje 1% svetske populacije⁹, dok 20 najbogatijih ljudi na svetu raspolazu resursima jednakim onima koje poseduju milijardu najsiromašnijih ljudi¹⁰.

Podaci koje su dostavile Ujedinjene nacije takođe pokazuju da jedna milijarda ljudi preživljava u uslovima "apsolutnog siromaštva" u privredno najzaostalijim zemljama: oko polovine se nalazi u južnoj Aziji, jedna trećina je u Podсахarskoj Africi i jedan značajan broj je i u Latinskoj Americi¹¹. U prostranom pojasu ovih zemalja milijardu i 700.000 ljudi nema pristupa vodi za piće i predviđa se da će se taj broj udvostručiti do 2020. godine. Svake

⁵ Savet je osnovan 15. marta 2006. rezolucijom Generalne skupštine i predstavlja njen pomoćni organ bez ikakve obavezujuće moći. Protiv rezolucije glasali su Sjedinjene Države, Izrael, Ostrva Marshall, Palau.

⁶ Uporedi L. Ferrajoli, „Diritti fondamentali e democrazia costituzionale”, u P. Comanducci, R. Guastini (priredili), *Analisi e diritto 2002-2003*, Torino, Giappichelli, 2004., str. 347.

⁷ Uporedi International Labour Office, *Global Employment Trends*, Genève, ILO, 2008., str. 9-11.

⁸ Uporedi L. Gallino, *Con i soldi degli altri. Il capitalismo per procura contro l'economia*, Torino, Einaudi, 2009., str. 9.

⁹ Uporedi F. Rampini, „Chi sono i ricchi e perché sono sempre più ricchi”, *la Repubblica*, 6. novembar 2011., str. 32-33.

¹⁰ Uporedi L. Gallino, *Con i soldi degli altri*, cit., str. 9.

¹¹ Videti P. Ekins, *A New World Order: Grass Roots Movements for Global Change*, London, Routledge, 1992.

godine umire preko 2 miliona dece zbog nedostatka vode ili zbog toga što je ona zatrovana, što izaziva 80% zaraznih bolesti. Pored toga, nedostatak vode je uzrok drastičnog smanjenja proizvodnje prehrambenih proizvoda i povećanja bolesti vezanih za neuhranjenost. Takođe, od posledica gladi i žeđi 25.000 dece umire svakog dana od bolesti koje su bezopasne za dobro uhranjenu decu¹².

Sve to se događa i zato što velike sile primenjuju kompleksne strategije u kojima se preklapaju merkantelističko nadmetanje između država, ekonomski regionalizam i sektorski protekcionizam. Jedan primer od koga se ledi krv u žilama nedavno je dao Luciano Gallino: regionalne poljoprivredne površine izbrisane su sa lica zemlje – od Indije do Latinske Amerike, od Afrike do Filipina – i zamenjene su ogromnim monokulturama. Seljaci i njihove porodice, isterani sa svojih njiva, sklanjaju se u ogromne urbane *slums* (slamove, sirotinjska naselja – prim. prev.) planete. Veoma često se ubijaju, jer ne uspevaju da isplate dugove koje su napravili pokušavajući da kupe semenje i đubrivo po cenama koje su nametnule evropske i američke *corporations* agrobiznisa. U Indiji, između 1995. i 2006. godine, bilo je najmanje dvestotine hiljada samoubistava malih poljoprivrednika¹³. Slične pojave zabeležene su i u Kini.

2. JEDNA DEMOKRATIJA BEZ BUDUĆNOSTI

Ako pod demokratijom podrazumevamo uređenje u kojem je većina građana u stanju da nadzire mehanizme političkog odlučivanja i da uslovljava procese odlučivanja, onda je opravdano smatrati da je demokratija danas u ozbiljnoj krizi. Kao što su već u prošlom veku Max Weber i Joseph Schumpeter naslutili, sami pojmovi "predstavništva", "narodnog suvereniteta" i "kolektivnog interesa" već su iluminističke dogme bez političke važnosti i veoma udaljeni od kulture naroda¹⁴.

Uz to, veoma je neizvesno šta danas treba podrazumevati pod "političkim partijama". Kao što je Leslie Sklair tvrdio, a Luciano Gallino dokumentovao, demokratije već delaju kao uređenja kojima dominira

¹² Uporedi L. Gallino, *Con i soldi degli altri*, cit., str. 8-9.

¹³ L. Gallino, „Cosi l'Occidente produce la fame nel mondo”, *La Repubblica*, 10/05/2008.

¹⁴ A to se događa uprkos tome što se radi o principima koje su neku deceniju ranije usvojili, idući za tragom Webera e Schumpetera, ugledni teoretičari kao Hans Kelsen, Giovanni Sartori, Raymond Aron, Robert Dahl, Norberto Bobbio. Videti H. Kelsen, *La democrazia*, Bologna, il Mulino, 1955.; G. Sartori, *Democrazia e definizioni*, Bologna, il Mulino, 1957.; R. Aron, *Démocratie et totalitarisme*, Paris, Gallimard, 1965.; J. Plamenatz, *Democracy and Illusion*, London, Longman, 1973.; N. Bobbio, *Il futuro della democrazia*, Torino, Einaudi, 1984.; R. Dahl, *Democracy and Its Critics*, New Haven, Yale University Press, 1989.

takozvana "nova kapitalistička transnacionalna klasa". Ona upravlja procesima globalizacije sa visina kristalnih kula u metropolama kao Njujork, Vašington, London, Frankfurt, Nju Delhi, Šangaj¹⁵. U tom kontekstu sistem političkih partija je u priličnim nevoljama. Partije nisu više prenosioci političkog predstavnštva koje podržavaju sopstveni aktivisti i birači. Sad se već u središtu demokratskog života triumfalno uzdiže televizijski ekran, preko kojeg se politički lideri obraćaju građanima izlažući, u skladu sa preciznim strategijama televizijskog *marketinga*, proizvode koje nameravaju da prodaju. Preko tajnih kružoka partije distribuiraju sopstvenim saradnicima finansijska sredstva, ekonomske i političke koristi i privilegije¹⁶.

Pored toga, pouzdane analize donose sve jasnije na videlo *bipartisan*¹⁷ logiku koja navodi političke partije da se međusobno dogovore o svemu onome što je bitno za njihovu stabilnost kao bogatih birokratskih aparata. Jedan senzacionalan primer predstavlja impozantno samofinansiranje partija koje u potpunosti izmiče svakoj kontroli ili sankciji¹⁸. A tesna veza kolektivne solidarnosti je takva da omogućava skupu partija da konkurišu ostalim subjektima nacionalne poliarhije. Što se tiče Italije, pomislite samo na strukture vlasti koje nije preterano nazvati "kvazidržavnim": Mafija, kalabrijska N'drangeta, napuljska Kamora, dileri drogom, velike poslovne banke, osiguravajuće kompanije i, ne poslednje, tajne službe. Na istoj talasnoj dužini sa ovim "javno-privatnim" subjektima većina partija deluje van političkog sistema i katkad, protiv pravnog uređenja. Pomislite samo – još uvek se radi o Italiji – na gustu mrežu javnih tendera koja deluje kao milijarderski centar korupcije i primanja mita političkih lidera, javnih funkcionera i menadžera.

Treba dodati da javno mnjenje ne raspolaže izvorima informacija nezavisnim od svetskog telekratskog sistema. Lokalne informacione vlasti povezane su sa međunarodnom strukturom multimedijalne industrije. Transnacionalne korporacije koje su monopolizovale televizijske stanice, većinom su ustoličene u Sjedinjenim Državama: između ostalih *Time Warner*, *Disney*, *Bertelsmann*, *Viacom*, *News Corporation*, *Sony*, *Fox*. Reklamne emisije šire po celom svetu jako sugestivne simbolične poruke

¹⁵ Videti L. Sklair, *The Transnational Capitalist Class*, Oxford, Blackwell, 2001.; L. Sklair, „The end of capitalist globalization”, in M.B. Steger (priredio), *Rethinking Globalism*, Maryland, Rowman and Littlefield, 2004., str. 39-49; L. Sklair, „The globalization of human rights”, *Journal of Global Ethics*, 5 (2009), 2, str. 81-96; L. Gallino, *Con i soldi degli altri*, cit., str. 123-40.

¹⁶ Uporedi N. Luhmann, *Politische Planung*, Opladen, Westdeutscher Verlag, 1971., posebno na str. 9-45, 53-89.

¹⁷ Upućujem na moj esej „Il ‘doppio Stato’ e l’autoreferenza del sistema dei partiti”, u D. Zolo, *Complessità e democrazia*, Torino, Giappichelli, 1987., str. 137-53.

¹⁸ Upućujem na moj esej „Il ‘doppio Stato’ e l’autoreferenza del sistema dei partiti”, u D. Zolo, *Complessità e democrazia*, Torino, Giappichelli, 1987., str. 137-53.

koje veličaju bogastvo, potrošnju, spektakl, nadmetanje, uspeh, čari ženskog tela. Nagoni za sticanjem onih koji primaju te poruke na taj način se stimulišu u skladu sa interesima kapitalističke ekonomije sad već dominantne na svetskom nivou¹⁹.

Procesi globalizacije čine sve manje verovatnim očuvanje delikatnih mehanizama demokratije. Oni se zamenjuju formama vršenja vlasti koje su koncentrisane u rukama malobrojnih eksperata bez skrupula. Izvršna vlast zauzima mesto – parlament je sad već lišen autonomnih funkcija – onoga što je nekad bila volja "suverenog naroda". Otuda odsustvo aktivnog učešća građana i opadanje osećanja pripadnosti nekoj kulturnoj i demokratskoj zajednici.

Pored toga, proces globalizacije doveo je u krizu strukture *Welfare state-a* (države blagostanja –prim. prev.) i potpomogao je nastanak režima koji su, mada još uvek mašu zastavom demokratije, u stvarnosti, elitističke, tehnokratske i represivne oligarhije. To su režimi usmereni na čistu ekonomsku i finansijsku delotvornost, na blagostanje dominantne klase i diskriminaciju siromašnih državljana, posebno doseljenika koji se neretko tretiraju kao "varvarski okupatori".

U tom okviru, proces globalizacije još više pogoršava društvene neuravnoteženosti koje *Welfare state* nije rešila. Globalno nadmetanje nameće konkurenciju pre svega u najslabijim proizvodnim sektorima počevši od radne snage. Zavisani rad je sada već oskudan, privremen, segmentiran, malo plaćen, između ostalog i zbog konkurencije zemalja koje karakteriše višak radne snage i slaba zaštita radnika²⁰.

U većini zapadnih zemalja procesima globalizacije odgovara duboka transformacija kaznenih i represivnih politika: transformacija za koju je Loïc Wacquant skovao izraz "od socijalne države do kaznene države"²¹. Zapadne zemlje daju sve veću važnost policijskoj zaštiti lica i njihove imovine. A zatvorska administracija teži da se proširi sve više. Naime, smatra se da je zatvor najefikasniji instrument da se odupre poremećajima izazvanim

¹⁹ U poslednjoj deceniji posebno, proces komunikativne integracije je bio toliko intenzivan i brz da je potvrdio ideju o "kibernetikom globalizmu" sposobnom da umreži svet, to jest, da ga obavije u gustu potku informativnih i komunikativnih veza, ne isključujući mreže za kibernetiko-satelitsko praćenje i špijunažu, kako za industrijske, tako i za vojne svrhe. Jedan primer toga predstavljaju Echelon i sporazum UK-USA, koji integriše agencije za elektronsku špijunažu pet glavnih angloameričkih zemalja. Naredna etapa, već uveliko pokrenuta, neće biti ništa drugo nego industrijalizacija i militarizacija kosmosa.

²⁰ Videti: G. Gareffi, M. Korzeniewicz, R.P. Korzeniewicz, *Commodity Chains and Global Capitalism*, Westport, Greenwood Press, 1994.; R. Jenkins, *Transnational Corporations and Uneven Development*, London, Methuen, 1987.

²¹ Videti L. Waquant, *Les prisons de la misère*, Editions Raisons d'Agir, Paris 1999., it. prev. Milano, Feltrinelli, 2000.

rušenjem socijalne države i društvene sigurnosti koji sve više nasrće na slabe i obespravljene subjekte.

Egzemplaran primer predstavljaju kaznene i zatvorske politike koje se poslednjih trideset godina upražnjavaju u Sjedinjenim Državama i, sa izvesnim zakašnjenjem, i u Velikoj Britaniji i ostalim evropskim zemljama uključujući Italiju. Sjedinjene Države zauzimaju prvo mesto u zatočenju sve većeg broja osuđenika. Od 1980 godine do danas zatvorenička populacije se više nego utrostručila, dostižući 2007 godine cifru od 2.300.000 zatvorenika²². Za sada nema zvaničnih podataka o rasprostranjenosti samoubistava u zatvoru.

3. SUMRAK PACIFIZMA

Što se tiče mira, po mom mišljenju njega međunarodne institucije nisu nikad tako otvoreno kršile bez imalo uvažavanja međunarodnog pisanog i običajnog prava. U kontekstu globalizacije agresorski rat se sve više legalizovao i "normalizovao" kao "pravedan rat". Velike zapadne sile izjavile su da koriste rat kao esencijalan instrument za širenje ljudskih prava i demokratije po celom svetu. A kao garanciju budućeg mira one pribegavaju *war on terrorism* (ratnom pohodu protiv terorizma –prim. prev.), koji se proteže u skoro svaki ugao planete²³. Poslednjih dvadeset godina međunarodne institucije, pre svega Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija i Međunarodni krivični sud, beskrupulozno su potpomogle ratnu politiku Sjedinjenih Država i njihovih saveznika.

Proizvodnja i trgovina ratnim naoružanjem, uključujući nuklearno i kosmičko, sad su već van kontrole takozvane "međunarodne zajednice" i njenih institucija. A upotreba tog oružja zavisi od "odluke o ubijanju" koju donose državni i nedržavni organi prema svojoj strateškoj računici, ne samo političkog, već pre svega ekonomskog karaktera. Izvan bilo kakvog sudskog postupka, izriču se kolektivne smrtne kazne za hiljade osoba koje nisu odgovorne niza kakavo krivično delo, niti nose bilo kakvu moralnu krivicu. Smrt, tortura, teror su sastavni delovi jednog obreda koji više ne izaziva nikakvu emociju. Globalno gubilište pruža jednu svakodnevnu predstavu, očekivanu i ponavljajuću tako da je već otužna za velike televizijske mase.

Svako može videti neuspeh autokratskog pacifizma Ujedinjenih nacija i Međunarodnih krivičnih sudova *ad hoc*, osnovanih po volji Sjedinjenih Država. Da bi se to dokazalo dovoljan je kratak pregled agresorskih ratova

²² Videti L. Re, *Carcere e globalizzazione. Il boom penitenziario negli Stati Uniti e in Europa*, Roma-Bari, Laterza, 2006.

²³ O toj temi videti R. Pape, *Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, New York, Random House, 2005.; it. prev. Bologna, Il Ponte, 2007.

koje su pokrenule zapadne sile počevši od početka devedesetih godina prošlog veka. Radi se o ratovima koji se mogu definisti "terorističkim" zbog krvoločnog nasilja kojim su vođeni i kojim se još uvek vode. Započet 2001. godine, rat u Avganistanu je još u toku po volji američkog predsednika Barack-a Obama-e. Ali tu se radi o "terorističkim ratovima" i zato što su oni uzrok terorističkog odgovora od strane islamskih zemalja koje su napadnute, mučene i vojno okupirane²⁴.

Zato se može tvrditi da je terorizam danas nova vrsta rata. On je srce "globalnog rata" koji je pokrenuo Zapad. A terorizam je jedan od razloga za širenje nesigurnosti i straha u tom zapadnom svetu. U eri globalizacije sumrak ljudskih prava i demokratije poklapa se sa sumrakom solidarnosti i otvaranja dijaloga sa "različitim". To je globalni sumrak koji pomračuje plemeniti san koji je imao Norberto Bobbio: san o jednom ujedinjenom i pacifikovanom svetu kojim bi vladala jedna nadnacionalna vlast²⁵.

Ako se ovo tumačenje može prihvatiti, onda je dopušteno tvrditi da su Zalivski rat 1991 godine i potom ratovi pokrenuti protiv Savezne Republike Jugoslavije, Avganistana, Iraka, Libana, Palestine i Libije označili trijumf "humanitarne" pritivnosti u terorističkoj upotrebi vojne moći. Posebno ratovi koje je NATO vodio prvo protiv Savezne Republike Jugoslavije a zatim protiv Libije, mogu se uzeti kao arhetipovi terorističkog agresorskog rata koji se vešto predstavlja kao humanitarni rat. U stvarnosti radilo se o agresorskim ratovima usmerenim da se ostvari neoimprijalistički plan o globalnoj hegemoniji na političkom, vojnom i iznad svega ekonomskom terenu.

Erozija ljudskih prava, demokratije i mira je prema tome rezultat jednog globalnog procesa koji su htele zapadne sile, a koji su obezbedile ekonomsko-finansijske institucije koje upravo ugrožavaju same osnove ljudskog postojanja.

4. ZAKLJUČAK

Zaključujem pitajući sebe samog i onoga ko čita ovaj tekst može li se nazreti neko rešenje za tragedije koje prolivaju krv po svetu. Ne mogu a da

²⁴ U razmaku od nekih dvadesetak godina agresorski ratovi na području Zapada i Srednjeg Istoka pogodili su Irak (1991), Srbiju, Avganistan, ponovo Irak (2003), Liban, palestinske teritorije, Libiju, da navedem samo one najvažnije. U tim ratovima vođenim u ime univerzalnih vrednosti, nije bilo nikakvih "humanitarnih" ograničenja primenjenih ratnih instrumenata.

²⁵ Norberto Bobbio 1990. je godine napisao : „Ljudska prava, demokratija i mir su tri neophodna momenta samog istorijskog pokreta: bez priznatih ili zaštićenih ljudski prava nema demokratije; bez demokratije nema ni minimalnih uslova za mirno rešenje sukoba”; uporedi N. Bobbio, *L'età dei diritti*, Torino, Einaudi, 1990., str. VII.

ne pomislim na hiljade dece koji svakog dana umiru zbog neuhranjenosti, na stotine hiljada sitnih poljoprivrednika samoubica, na bezobzirnu diskrepanciju bogatstva i siromaštva, moćnih i slabih, između nas i "drugih". Mislim na propast demokratskih institucija i depresiju novih generacija bez kolektivne solidarnosti i budućnosti. Mislim na Libiju razrušenu strahovitim bombardovanjima NATO-a i na decenijski rat koji se još uvek vodi u Avganistanu.

Moram priznati, ako je moje priznanje uopšte pažnje vredno, da ne očekujem bolji svet. Ljudska prava, demokratija i mir upravo zalaze iza gustih oblaka globalizacije i terorističkih ratova koje ona povlači za sobom. Nisam optimista, kao što to nije bio ni Norberto Bobbio. Moj pesimizam mi ne dozvoljava da nazrem tračak svetlosti na horizontu. Pa ipak ne zaboravljam maksimu kojom se Bobbio nadahnuo:

"Ponekad se događalo da zrno peska nošeno vetrom zaustavi motor neke mašine.

I kad bi verovatnoća da zrno peska nošeno vetrom završi u zupčanicima motora i zaustavi mu kretanje iznosila milijardu milijarditih delova, mašina koju upravo konstruišemo je previše monstruoza da ne bi vredelo truda izazivati sudbinu"²⁶.

To je osnovni razlog zašto ne poričem da je vredno truda boriti se *in extremis* i izazivati sudbinu.

²⁶ Uporedi N. Bobbio, *Il problema della guerra e le vie della pace*, Bologna, il Mulino, 1984., str. 94-5.

Danilo Zolo

I DIRITI UMANI, LA DEMOCRAZIA E LA PACE IN UN'EPOCA DI GLOBALIZZAZIONE

In questo saggio Zolo affronta tre temi dei quali si è intensamente occupato nella sua attività di teorico politico e di scrittore. I diritti umani, anzitutto il diritto alla vita, sono presentati da Zolo come una ideologia e un movimento politico in grave crisi nel contesto del processo di globalizzazione. E per „globalizzazione” egli intende la crescente espansione delle relazioni sociali fra gli esseri umani, dovuta anzitutto allo sviluppo tecnologico, alla rapidità dei trasporti e alla rivoluzione informatica. In secondo luogo Zolo intende sostenere che sta diventando problematica anche la conservazione e la difesa delle istituzioni democratiche tuttora esistenti in Occidente. Egli sostiene che il concetto di democrazia è ormai al tramontato. Come già nel secolo scorso Max Weber e Joseph Schumpeter avevano intravisto, le stesse nozioni di „rappresentanza”, di „sovranità popolare” e di „interesse collettivo” sono ormai dogmi illuministici senza alcun rilievo politico e lontanissimi dalla cultura popolare. Per „democrazia” si intende ormai una società dominata dalla rivoluzione tecnologica, dalla globalizzazione e dallo strapotere delle corporations internazionali. In terzo luogo Zolo sostiene che il potere economico-finanziario si è concentrato nelle mani di poche superpotenze e l'applicazione del diritto internazionale è ormai subordinato alla loro assoluta volontà militare. Il diritto e le istituzioni internazionali sono sempre più condizionati dagli interessi politici ed economico-finanziari delle grandi potenze, a cominciare dagli Stati Uniti d'America e dai loro alleati europei.

PAROLE CHIAVE: *Diritti umani -- Democrazia – Pace – Pacifismo
-- Globalizzazione*

(Prevod: Zoran Katanić)